

Framgångsfaktorer på arbetsmarknaden för personer med synnedsättning

**En jämförelse mellan dem som har arbete
respektive har haft arbete**

En studie finansierad av Arvsfonden

Innehåll

Framgångsfaktorer på arbetsmarknaden för personer med synnedsättning	3
En jämförelse mellan dem som har respektive inte har arbete	3
Inledning.....	3
Bakgrund och syfte.....	3
Urval och metod.....	3
Redovisningens uppdelning	4
Arbetsituation.....	4
Sysselsättningsgrad.....	4
Yrkesbransch	4
Arbetsgivare	5
Stöd från Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.....	6
Anpassningar och hjälpmedel.....	7
Utveckling i yrkesrollen	8
Förståelse från arbetskamrater.....	8
Förståelse från arbetsgivare	9
Arbetsgivarens tolerans för anställning av personer med funktionsnedsättning ...	9
Bedömning om möjlighet till yrkesval	10
Sammanfattning över synen på arbetsmarknaden	12
Personligt nätverk och självbild.....	12
Personligt nätverk	12
Självförtroende	12
Sammanfattning över den självupplevda självkänslan.....	16
Situationen för dem som har haft arbete	16
Anledning till avslutad anställning	16
Arbetssökande	17
De framgångsfaktorer vi funnit stöd för är.....	17
En sammanfattande analys och reflektion av Synskadades Riksförbund	19

Framgångsfaktorer på arbetsmarknaden för personer med synnedsättning

En jämförelse mellan dem som har respektive inte har arbete

Bearbetning av uppgifter från Utredningsinstitutet HANDU, Bertil Sköld, SRF.

Inledning

I detta PM presenteras resultatet ur studien Framgångsfaktorer på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning med inriktning på personer med synnedsättning. Efter resultatredovisningen följer analys och reflektion gjord av Synskadades Riksförbund.

Studien finns i sin helhet att tillgå på Synskadades Riksförbunds hemsida, <http://www.srf.nu>

Bakgrund och syfte

Studien Framgångsfaktorer på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning har utförts av Utredningsinstitutet HANDU AB i samverkan med funktionshinderförbunden Synskadades Riksförbund SRF, DHR - Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder och Sveriges Dövas Riksförbund SDR. Studien är finansierad med stöd från Arvsfonden.

Vilka är framgångsfaktorerna för att personer med funktionsnedsättning ska kunna komma in i och/eller stanna kvar i arbete? För att kunna öppna arbetsmarknaden för alla behövs det lärdom och kunskap om vad det är som gör att vissa får arbete.

Syftet med studien är att kartlägga framgångsfaktorer som möjliggjort och bidragit till att personer med funktionsnedsättning fått ett arbete, kunnat utvecklas inom sitt arbete, kunnat stanna kvar på sin tjänst eller återgått till arbete.

Urval och metod

Urvalet består av totalt 1500 personer varav 500 personer med synskada, 500 personer med nedsatt rörelseförmåga och 500 personer som är teckenspråkiga döva i åldern 20 till 55 år. Datainsamlingen pågick under perioden december år 2009 till och med mars år 2010.

Datainsamlingen har skett i möjligaste mån utifrån målgruppernas förutsättningar att själva kunna svara på studiens frågor. Personer med nedsatt rörelseförmåga har i första hand fått en skriftlig postal enkät, teckenspråkiga döva personer har erhållit en skriftlig postal enkät tillsammans med en inspelad DVD med en teckentolkad enkät. Sveriges Dövas Riksförbund hade även före och under själva studien teckentolkad information om studien och enkäten på förbundets hemsida. Personer med synnedsättning telefonintervjuades. Samtliga som så önskade kunde få svara på enkäten på alternativa sätt.

Redovisningens uppdelning

I rapportsammanställningen redovisas svaren uppdelat på dem som har arbete idag och dem som uppger att de haft en anställning eller arbete någon gång tidigare. Svarefrekvensen för de med synnedsättning är mycket god, 74 procent.

Av de medlemmar i Synskadades Riksförbund som svarat på enkäten har drygt hälften, 55 procent, ett arbete idag. Fyra av tio uppger att de har haft en anställning eller arbete men har inte det nu vid perioden för enkäten. Endast ett få tal har uppgett att de aldrig har haft arbete, 4 procent. Den sistnämnda målgruppen kommenteras i resultat i total-rapporten för studien.

Resultaten nedan omfattar personer med synskada/ synnedsättning som angett att de har arbete idag och de som uppger att de tidigare haft en anställning.

Tabell 1. Vad stämmer in på dig?

Arbetssituation	SRF antal	SRF procent
Jag har en anställning/ett arbete	202	55
Jag har haft en anställning/arbete <u>men inte nu</u>	150	41
Jag har aldrig haft en anställning/arbete	16	4

Arbetssituation

Sysselsättningsgrad

Drygt hälften av dem som har arbete, 55 procent, har ett förvärvsarbete på heltid. De som har universitetets eller högskolestudier arbetar i högre utsträckning heltid, 72 procent. Det är främst männen som arbetar på heltid, 70 procent av männen har ett heltidsarbete medan fyra av tio, 40 procent, av kvinnorna har ett heltidsarbete.

Tabell 2. Sysselsättningsgrad

Nuvarande sysselsättning	Totalt antal	Totalt procent	SRF antal	SRF procent
Förvärvsarbetar heltid	336	60	111	55
Förvärvsarbetar deltid	218	39	90	45
Ej svar	6	1	1	0

Yrkesbransch

För att se om yrkesbransch kan vara en typ av framgångsfaktor har vi gjort en jämförelse med inom vilka branscher de jobbade som nu inte längre har arbete. Vi ser då att de branscher som minskar mest är administration/juridik/politik, hotell/resor/service, vård/omsorg, och försäljning marknadsföring.

Tabell 3. Jämförelse mellan de som arbetar idag och de som har haft ett arbete men inte har det idag, uppdelat per organisation, procent

Bransch	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Kultur/media/design	6	5
Administration/juridik/politik	12	15
Hotell/resor/service	2	5
Vård/omsorg	15	18
Bygg/fastighet	4	6
Kropp/kost/hälsa	3	4
Säkerhet/transporter	2	4
Försäljning/marknadsföring	6	9
Pedagogiska yrken	11	6
IT/telekommunikation	6	5
Djur/natur	3	4
Ekonomi/finans/försäkring	3	1
Industri/mekanik	10	12
Läkemedel	0	0
Försvarsmakten	0	0
Bistånd	0	1
Intresseorganisation/ Handikapprörelsen	8	2
Annan	4	2
Ej svar	1	1

De som har arbete idag finns främst inom vård och omsorg, 15 procent, inom administration/juridik/politik, 12 procent, i pedagogiska yrken, 11 procent och inom industri/mekanik, 10 procent. 8 procent uppger att de arbetar inom en intresseorganisation/handikapprörelse.

De branscher som har ökat, det vill säga de vilka skulle kunna vara tecken på att det är lättare att jobba för en person med synnedsättning är pedagogiska yrken och inom intresseorganisationer.

Arbetsgivare

Vi har frågat vilken typ av arbetsgivare personerna har. Även här har vi gjort en jämförelse mellan dem som har arbete och de som har haft arbete. Ungefär en tredjedel, 34 procent, har uppgett att de har arbete hos en privat arbetsgivare och ungefär en fjärdedel, 23 procent, är kommunalanställda. Det är 12 procent som har eget företag.

Nästan hälften, 46 procent, som har haft en anställning/arbete uppger att deras senaste arbetsgivare var en privat arbetsgivare. En femtedel, 19 procent, arbetade inom kommunen.

Det som hänt tycks alltså vara att personer med synnedsättning slås ut inom privat verksamhet och får arbete eller får arbeta kvar i högre grad i kommunerna. Noteras

kan att den lilla skillnad som vi kan se när det gäller stat och landsting är att där minskar andelen personer med synnedsättning. Det verkar alltså inte som att hela den offentliga sektorn fungerar på samma sätt.

Vi ser också en ökning inom Samhall och ideella organisationer. Ett förhållande som vi känner igen. Egenföretagandet verkar också öka, vilket kan vara ett tecken på svårigheter på arbetsmarknaden snarare än att intresset för att driva eget företag skulle vara större bara för att en person fått en allvarlig synnedsättning.

Tabell 4. Arbetsgivare: privat, offentlig eller egenföretagare

Arbetsgivare	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Privat	34	46
Kommun	23	19
Landsting	6	9
Statlig (ej Samhall)	6	8
Samhall	8	4
Handikapporganisation	8	5
Annan ideell organisation	2	3
Egen företagare, frilansare	12	5
Ej svar	1	1

Stöd från Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan

Centrala aktörer för att ge stöd till personer med synnedsättning är naturligtvis Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Vi har frågat hur man upplever stödet från dessa två myndigheter. Se tabellerna 5 och 6 nedan.

Fyra av tio, 43 procent, som har en anställning har inte varit i kontakt med Arbetsförmedlingen eller uppger att de inte haft behov av att få deras stöd. Andelen är något högre, 51 procent, för dem som har haft arbete.

Tabellen visar att fler av dem som har arbete upplever att de fått stöd i mycket eller ganska hög utsträckning. Andelen är 31 procent. Siffran är mycket lägre för dem som har haft arbete, 16 procent. Andelen som säger sig inte fått något stöd alls är dubbelt så hög, 21 procent mot 11, i gruppen utan arbete.

Orsakerna till den tydliga skillnaden i upplevelse kan bero på att de som har arbete är mer nöjda med sin situation än de utan arbete. Det kan ju också vara så att dessa också fått bättre stöd, och att det i sin tur kan ha bidragit till att de faktiskt har arbete.

Oavsett vilken förklaringen är så förtjänar det att uppmärksammas att Arbetsförmedlingens roll verkar ha stor betydelse för framgång på arbetsmarknaden.

Tabell 5. Upplevelsen av att ha fått stöd från Arbetsförmedlingen

Grad av upplevt stöd	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Ja, i mycket hög utsträckning	8	5
Ja, i ganska hög utsträckning	23	11
Ja, i viss utsträckning	15	12
Nej, inget stöd alls	11	21
<i>Har inte varit i kontakt med Af/har inte haft behov av stöd</i>	43	51

Bilden av stödet från Försäkringskassan uppvisar ungefär samma bild som den för Arbetsförmedlingen. De som har arbete har en mycket mer positiv upplevelse av stödet. Av dem med arbete är det 42 procent som tycker att de fått stöd i hög utsträckning, men det är bara 27 procent av dem utan arbete som tycker så. Inget stöd alls svarar 11 procent av dem med arbete och 25 procent av dem utan arbete.

Vi kan här före ungefär samma resonemang som beträffande Arbetsförmedlingen och konstatera att även Försäkringskassans insatser verkar ha stor betydelse för framgång på arbetsmarknaden.

Tabell 6. Upplevelsen av att ha fått stöd från Försäkringskassan

Grad av upplevt stöd från Försäkringskassan	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Ja, i mycket hög utsträckning	13	7
Ja, i ganska hög utsträckning	29	20
Ja, i viss utsträckning	13	18
Nej, inget stöd alls	11	25
<i>Har inte varit i kontakt med Fk/har inte haft behov av stöd</i>	34	29

Anpassningar och hjälpmedel

Ungefär en femtedel av dem som har ett arbete idag har aldrig frågat efter några anpassningar eller hjälpmedel specifikt för sitt arbete.

Av dem som har haft arbete finns många som slutat arbeta just för att de fått en synnedsättning och det är därför naturligt att många fler av dem uppger att de aldrig bett om några anpassningar eller hjälpmedel specifikt för arbetet (54 procent).

Det viktiga och positiva som vi kan konstatera är att övervägande upplever man att det har varit lätt att få de anpassningar och/eller hjälpmedel som man varit i behov av på sin arbetsplats. 65 procent, uppger att det varit ganska eller till och med mycket lätt att få de arbetshjälpmedel eller anpassningar man varit i behov av. En av tio, 13 procent, upplever dock att de haft det ganska eller mycket svårt att få det stöd de är i behov av.

Tabell 7. Hur lätt eller svårt har det varit för dig, vid din nuvarande anställning, att få de hjälpmedel och anpassningar som du behöver till arbetsplatsen?

Arbetshjälpmedel och anpassningar	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Mycket svårt	5	5
Ganska svårt	8	5
Varken lätt eller svårt	2	3
Ganska lätt	33	18
Mycket lätt	32	15
Har aldrig bett om anpassning eller hjälpmedel	18	54
Ej svar	1	1

Utveckling i yrkesrollen

Upplevelsen av hur man kan utvecklas i sitt yrke skiljer markant mellan dem som har respektive har haft arbete. Kan utvecklas helt och hållet svara 57 procent av dem med arbete men bara 41 procent av dem utan arbete. Enbart en av tio upplever att de inte alls kan utvecklas i sin yrkesroll de har idag, mot dubbelt så många av dem som har haft arbete.

Tabell 8. Upplevelsen av att kunna utvecklas i sin yrkesroll

Utvecklingsmöjligheter	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Ja, helt och hållet	57	41
Ja, till viss del	32	40
Nej, har inte alls	10	19
Ej svar	1	-

Upplevelsen av att kunna utvecklas i yrkesrollen tycks alltså vara en framgångsfaktor.

Förståelse från arbetskamrater

Över hälften, 56 procent, upplever att deras arbetskamrater har helt och hållet förståelse för de eventuella svårigheter som synnedsättningen kan skapa på arbetsplatsen.

Endast fyra procent av dem som har arbete upplevde att arbetskamraterna inte alls hade förståelse för eventuella svårigheter, och andelen bland dem utan arbete var något högre, sju procent.

Resultaten kan tolkas som att förståelse från arbetskamrater är en framgångsfaktor för arbete.

Tabell 9. Förståelse från arbetskamrater om eventuella svårigheter som funktionsnedsättningen kan skapa på arbetsplatsen

Förståelse från arbetskamrater	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Ja, helt och hållet	56	41
Ja, i viss mån	26	30
Varken eller	2	4
Nej, inte alls	4	7
Jag har inga arbetskamrater/driver eget	7	1
Ej svar	4	17

Förståelse från arbetsgivare

Tidigare undersökningar har visat att stöd från chef är viktigt för att en person med någon funktionsnedsättning får ett arbete. Detta stöds även i vår studie. Sex av tio av dem med arbete tycker att deras chef har helt och hållet förståelse för de eventuella svårigheter som synnedsättningen kan skapa på arbetsplatsen. Andelen är mycket lägre, 31 procent för dem utan arbete.

Tabell 10. Förståelse från närmaste chef om eventuella svårigheter som funktionsnedsättningen kan skapa på arbetsplatsen

Förståelse från chef	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Ja, helt och hållet	59	31
Ja, i viss mån	17	24
Varken eller	1	7
Nej, inte alls	6	19
Jag har ingen chef	12	3
Ej svar	4	16

En positiv inställning från chefen till att ha en underställd som har en synnedsättning verkar vara en viktig framgångsfaktor.

Arbetsgivarens tolerans för anställning av personer med funktionsnedsättning

Att ta ställning till om man anser att ens arbetsgivare generellt är öppen för att anställa personer med funktionsnedsättning kan vara svårt vilket, också visar sig genom att cirka tre av tio svarat att det ”inte vet” eller valt att hoppa över frågan.

Den skillnad vi ser i svaren visar dock att troligen kan arbetsgivarens tolerans räknas in ibland framgångsfaktorerna. Något annat hade ju också varit ett anmärkningsvärt fynd. Av dem med arbete tycker 54 procent att deras arbetsgivare är positiva till att anställa personer med funktionsnedsättning. Andelen är 42 procent för dem som har haft arbete.

Tabell 11. Är din arbetsgivare öppen för att anställa personer med funktionsnedsättning?

Anställning av personer med funktionsnedsättning	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Ja, kompetensen räknas vid anställningar	32	25
Ja, man vill ha mångfald på arbetsplatsen	22	17
Nej	21	34
Vet ej	20	26
Ej svar	8	2

Bedömning om möjlighet till yrkesval

I enkäten fick de svarande ta ställning till ett antal olika påståenden om hur de ser på möjligheten att utföra arbete dels utifrån sitt eget perspektiv dels utifrån en generell bild gällande personer med den funktionsnedsättning som de själva har. Frågorna besvarades på en femgradig skala. Graderingen gjordes på en skala där 1 stod för att man inte alls instämmer i påståendet till att 5 motsvarade att man instämmer helt.

De som har graderat det aktuella påståendet med värdet 4 eller 5 står här för att de uppfattar att påståendet stämmer. De har graderat påståendet med värdet 1 eller 2 värderar vi till att de uppfattar att påståendet inte stämmer. Övriga, det vill säga de som värderat påståendet med värdet 3 har vi bedömt varken tagit ställning för eller emot.

A. Om du tänker på dig själv, tror du att din funktionsnedsättning medför hinder för ditt yrkesval och hur du klarar att arbeta?

”Jag tror att bara ett fåtal jobb passar mig riktigt bra”

Av dem som har arbete idag instämmer 65 procent i påståendet, det vill säga de tror att bara ett fåtal jobb passar dem riktigt bra. Medan åtta av tio, 83 procent, av dem som har haft arbete instämmer i påståendet.

Tabell 1. Jag tror att bara ett fåtal jobb passar mig riktigt bra

Tror att bara ett fåtal jobb passar mig riktigt bra	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Stämmer	65	83
Stämmer inte	13	5

”Jag tror jag klarar nästan vilket jobb som helst”

Av dem som har arbete idag instämmer en av tio, 13 procent, i påståendet att de tror att de själva klarar nästan vilket jobb som helst. Medan enbart 1 procent av dem som har haft arbete instämmer i påståendet.

Tabell 2. Jag tror jag klarar nästan vilket jobb som helst

Tror jag klarar nästan vilket jobb som helst	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Stämmer	13	1
<i>Stämmer inte</i>	67	90

B. Om du tänker på din funktionsnedsättning generellt, vad tror du då?

”Jag tror att det är få jobb som passar synskadade personer riktigt bra”

Av dem som har arbete idag instämmer drygt fyra av tio, 44 procent, i påståendet att de tror att det är få jobb som passar synskadade personer riktigt bra. Medan hälften, 52 procent, av dem som har haft arbete har den uppfattningen.

En femtedel, 19 procent, inom båda grupperna har uppfattningen att påståendet inte stämmer för personer med synskada.

Tabell 3. Jag tror att det är få jobb som passar synskadade personer riktigt bra

Jag tror att det är få jobb som passar riktigt bra	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Stämmer	44	52
<i>Stämmer inte</i>	19	19

”Jag tror att synskadade personer klarar praktiskt taget vilket jobb som helst”

Över hälften, 54 procent, av de som har haft arbete uppfattar att påståendet att synskadade personer klarar praktiskt taget vilket jobb som helst inte stämmer, motsvarande andel är 36 procent av dem som har arbete.

Av dem som har arbete idag instämmer 28 procent i påståendet att de tror att personer med synskada praktiskt taget klarar vilket jobb som helst. Av dem som har haft arbete uppfattar en femtedel, 19 procent, det.

Tabell 4. Jag tror att synskadade personer klarar praktiskt taget vilket jobb som helst

Klarar praktiskt taget vilket jobb som helst	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Stämmer	28	19
<i>Stämmer inte</i>	36	54

Sammanfattning över synen på arbetsmarknaden

De som har arbete tror eller upplever i högre utsträckning än de som har haft arbete;

- att de kan klara av nästan vilket jobb som helst.
- att personer med synskada klarar praktiskt taget vilket jobb som helst.

De som har haft arbete uppfattar i högre utsträckning än de som har arbete;

- att bara ett fåtal jobb passar dem riktigt bra.
- att det är få jobb som generellt passar personer med synskada riktigt bra.

Personligt nätverk och självbild

Personligt nätverk

Drygt åtta av tio, 84 procent, uppger att de har ganska mycket eller till och mycket stöd från ett nätverk kring dem så som till exempel familjemedlemmar, vänner och/eller arbetskamrater som stöttar och sporrar dem i arbetslivet. För dem utan arbete är det 72 procent som tycker sig ha fått mycket eller ganska mycket stöd.

Vi kan alltså räkna in stöd från personligt nätverk som en framgångsfaktor som har viss betydelse för om man arbetar eller inte.

Tabell 12. Stöd från nätverk, t ex familj, vänner eller arbetskamrater, som stöttar och sporrar i arbetet

Stöd från nätverk	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Ja, har mycket stöd	36	37
Ja, har ganska mycket stöd	48	35
Ja, men har ganska lite stöd	11	18
Nej, har inget stöd alls	5	8
Ej svar	0	2

Självförtroende

Precis som frågorna om arbetsmöjligheter fick de svarande ta ställning till ett antal olika påståenden om deras självbild. Frågorna besvarades även här på en femgradig skala. Graderingen gjordes på en skala där 1 stod för att man inte alls instämmer i påståendet till att 5 motsvarade att man instämmer helt.

De som har graderat det aktuella påståendet med värdet 4 eller 5 står här för att de uppfattar att påståendet stämmer. De har graderat påståendet med värdet 1 eller 2 värderar vi till att de uppfattar att påståendet inte stämmer. Övriga, det vill säga de som värderat påståendet med värdet 3 har vi bedömt varken tagit ställning för eller emot.

”Jag orkar göra mycket”

Av dem som har arbete idag instämmer sju av tio, 74 procent, i påståendet att de orkar göra mycket. Av dem som har haft arbete uppfattar 38 procent, att påståendet inte stämmer in på dem.

Betydligt högre andel bland dem som har haft arbete upplever att påståendet att de orkar mycket inte stämmer, 30 procent. Medan enbart 6 procent av dem med arbete inte tycker att påståendet stämmer.

Tabell 5. Ork

Jag orkar göra mycket	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Stämmer	74	38
Stämmer inte	6	30

”För det mesta är jag nöjd med mig själv”

Av dem som har arbete idag instämmer åtta av tio, 79 procent, i påståendet att de för det mesta känner sig nöjda med sig själva. Drygt hälften, 55 procent, av dem som har haft arbete uppfattar att påståendet stämmer in på dem.

Drygt en av tio, 13 procent, som har haft arbete uppfattar att påståendet direkt inte stämmer in på dem att de skulle vara nöjda med sig själv för det mesta. Några få procent, 5 procent, av dem med arbete tycker inte att påståendet stämmer.

Tabell 6. Nöjdhet

Jag är för det mesta nöjd med mig själv	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Stämmer	79	55
Stämmer inte	5	13

”Jag har inte mycket att vara stolt över”

Majoriteten uppfattar att påståendet inte stämmer in på dem. Av dem som har arbete idag uppfattar 86 procent att påståendet inte stämmer och 77 procent av dem som har haft arbete anser inte heller att påståendet stämmer.

Cirka en av tio upplever att påståendet stämmer att de inte har mycket att vara stolta över.

Tabell 7. Stolthet

Jag har inte mycket att vara stolt över	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Stämmer	5	7
Stämmer inte	86	77

”Jag tror att jag kommer få det bra i framtiden”

Bland de som har haft arbete uppfattar en femtedel, 21 procent, att påståendet inte stämmer att de kommer att få det bra i framtiden. Enbart 5 procent av dem med arbete har den uppfattningen.

Tron på att de kommer att få det bra i framtiden är så ledes högre bland dem som har arbete idag. Av dem som har arbete idag instämmer, 69 procent, i påståendet att de tror att de kommer att få det bra i framtiden, medan knappt hälften, 46 procent, av dem som har haft arbete tror att de kommer få det bra i framtiden.

Tabell 8. Framtiden

Jag tror att jag kommer få det bra i framtiden	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Stämmer	69	46
Stämmer inte	5	21

”Jag känner mig omtyckt”

Oavsett om man har arbete idag eller inte uppfattar man sig övervägande som att man är omtyckt. Av dem som har arbete idag instämmer nio av tio, 89 procent, i påståendet att de känner sig omtyckta. Sju av tio, 74 procent, av dem som har haft arbete uppfattar att de är omtyckta.

Mycket liten andel i båda grupperna har uppgett att påståendet ”jag känner mig omtyckt” inte stämmer.

Tabell 9. Omtyckt

Jag känner mig omtyckt	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Stämmer	89	74
Stämmer inte	1	3

”Ibland känns det som om folk ser ner på mig”

Av dem som har haft arbete upplever över en femtedel, 23 procent, att folk ibland ser ner på en, medan en av tio, 11 procent, av dem som har arbete uppfattar det så.

Sju av tio, 70 procent, av dem som har arbete uppfattar att påståendet inte stämmer. Hälften, 53 procent, av dem som har haft arbete anser inte heller att påståendet stämmer.

Tabell 10. Nedvärdering

Ibland känns det som om folk ser ner på mig	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Stämmer	11	23
Stämmer inte	70	53

”Jag känner att jag spelar en betydelsefull roll för andra”

Av dem som har arbete idag uppfattar i högre grad att de spelar en betydelsefull roll för andra. Åtta av tio, 82 procent, av dem som har arbete känner att de spelar en betydelsefull roll för andra. 57 procent av dem som har haft arbete uppfattar att de är en betydelsefull roll för andra.

En av tio, 11 procent, bland dem som har haft arbete instämmer inte i påståendet medan enbart en procent av de med arbete inte instämmer.

Tabell 11. Betydelsefull

Jag känner att jag spelar en betydelsefull roll för andra	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Stämmer	82	57
Stämmer inte	1	11

”Jag kan ta itu med svårigheter”

Oavsett om man har arbete eller inte uppfattar majoriteten att man kan ta itu med svårigheter. Åtta av tio, 81 procent, av dem som har arbete uppfattar att de kan ta itu med svårigheter och sex av tio av dem som har haft arbete uppfattar det så.

En av tio, 9 procent, av dem som har haft arbete anser att påståendet inte stämmer att de kan ta itu med svårigheter, 3 procent av de som har arbete har samma uppfattning.

Tabell 12. Handlingskraft

Jag kan ta itu med svårigheter	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Stämmer	81	66
Stämmer inte	3	9

”Jag har ett gott självförtroende”

De med arbete upplever i högre grad att de har gott självförtroende jämfört med dem som har haft arbete. Åtta av tio, 79 procent, av dem som har arbete känner att de har gott självförtroende, och sex av tio, 61 procent, av dem som har haft arbete uppfattar att de har gott självförtroende.

En av åtta, 12 procent, av dem som har haft arbete anser att påståendet inte stämmer att de skulle ha gott självförtroende, 3 procent av de som har arbete har samma uppfattning.

Tabell 13. Självförtroende

Jag har ett gott självförtroende	SRF procent Arbetar idag	SRF procent Har haft arbete
Stämmer	79	61
Stämmer inte	3	12

Sammanfattning över den självupplevda självkänslan

De som har arbete tror eller upplever i högre utsträckning än de som har haft arbete;

- att de orkar göra mycket.
- att de för det mesta är nöjda med sig själva.
- att de kommer få det bra i framtiden.
- att de känner att de spelar en betydelsefull roll för andra.
- att de orkar ta itu med svårigheter.
- att de har ett gott självförtroende.

De som har haft arbete uppfattar i högre utsträckning än de som har arbete;

- att folk ibland ser ner på en.

Det påståendet som båda grupperna, de som har arbete idag och de som har haft arbete, hade i det närmaste samma uppfattning var;

- att ta **avstånd** från påståendet ”jag har inte mycket att vara stolta över”.
- att **instämna** i påståendet ”jag känner mig omtyckt”.

Situationen för dem som har haft arbete

Vi redovisar i detta avsnitt situationen för personer som angett att de har haft en anställning, men har inte det idag. Vi har 150 personer i den gruppen. Genom att ställa några frågor specifikt till denna grupp kan vi eventuellt få kunskaper om varför de har haft arbete och i förlängningen vad som skulle kunna vändas till framgångsfaktorer.

Tabell 13. Sysselsättning

Nuvarande sysselsättning	SRF procent
Sjukersättning eller Aktivitetsersättning heltid	71
Sjukersättning eller Aktivitetsersättning deltid	5
Arbets sökande / är i arbetsmarknadspolitisk åtgärd	21
Studerande	5
Daglig verksamhet enligt LSS /SoL	1
Annan än ovanstående	2
Ej svar	1

Tre fjärdedelar, 76 procent, av dem som har haft ett arbete eller en anställning men inte har det idag att de idag har sjukersättning alternativt aktivitetsersättning på hel- eller deltid. Totalt är en femtedel, 21 procent, arbets sökande eller i arbetsmarknadspolitisk åtgärd.

Anledning till avslutad anställning

Främsta anledningen till att man slutade på det senaste arbetet var på grund av funktionsnedsättning. En fjärdedel, 24 procent, slutade sin senaste anställning på grund av ohälsa. Totalt säger 63 procent att de slutade sin senaste anställning på grund av sin funktionsnedsättning eller ohälsa.

Tabell 14. Anledning till att man slutade den senaste anställningen/arbetet

Anledning till avslutad anställning	SRF procent
På grund av min funktionsnedsättning	39
På grund av min hälsa	24
På grund av arbetsbrist	24
Arbetet var tidsgränsat/ projektanställd /vikariat	7
Slutade själv, ville inte vara kvar	4
På grund av annan anledning	20
Ej svar	2

Arbetsökande

På frågan om man sökt arbete under det senaste året svarar 77 procent att de inte har sökt något arbete. Således har cirka en fjärdedel sökt jobb det senaste året men inte fått något.

Drygt 60 procent av dem som inte har en anställning tror att de aldrig kommer att få praktikplats eller anställning i framtiden. Endast 5 procent av dem tror dock att de kommer att få någon anställning inom det närmaste året.

Tabell 15. Framtidstro till att få anställning

Chanser till att få anställning i framtiden	SRF procent
Jag kommer att få en anställning inom det närmaste året	5
Jag kommer att få en anställning inom de närmaste tre åren	12
Jag kommer att få praktikplats men inte anställning	16
Jag kommer att varken få praktikplats eller anställning	63
Jag kommer att starta egen verksamhet	2
Ej svar	2

De framgångsfaktorer vi funnit stöd för är

Resultaten i denna undersökning visar på några av de faktorer som underlättar för personer med synnedsättning att få eller behålla ett arbete, framgångsfaktorer.

Yrkesbransch tycks ha viss betydelse för om man har arbete eller inte. Områden där andelen med arbete är större än andelen utan arbete är pedagogiska yrken och intresseorganisationer. Branscher som minskar mest är administration/juridik/politik, hotell/resor/service, vård/omsorg, och försäljning marknadsföring.

Vi måste då ändå notera att administrativa jobb är det där flest personer med synnedsättning arbetar idag och där Af placerar flest. Branschen här är mycket brett definierad och det kan vara en förklaring varför den inte hör till de områden som ökat, vilket hade varit det förväntade resultatet.

Framgångsfaktor när det gäller arbetsgivare är kommunal arbetsgivare eller handikapporganisation.

Upplevelsen av stödet från Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan är också faktorer som verkar påverka andelen som får arbete positivt.

Upplevelsen av att kunna utvecklas i yrkesrollen tycks alltså vara en framgångsfaktor.

Resultaten kan tolkas som att förståelse från arbetskamrater är en framgångsfaktor för arbete.

En positiv inställning från chefen till att ha en underställd som har en synned-sättning verkar vara en viktig framgångsfaktor.

Arbetsgivarens tolerans kan räknas in ibland framgångsfaktorerna.

Vi kan också räkna in stöd från personligt nätverk som en framgångsfaktor.

En omvänd framgångsfaktor vi funnit är att drygt 60 procent av dem som inte har en anställning tror att de aldrig kommer att få någon. Vi vet från forskningen att inställningen och tron på att få ett arbete är en av de faktorer som bäst förklarar vilka som får arbete och vilka som inte får.

Frågan är hur man kan ge någon tron på att det går att få arbete även om man har en grav synned-sättning. En tro som delvis måste sägas vara verklighetsförankrad med tanke på hur svårt det är att få arbete när man inte är fullt ut konkurrenskraftig och attraktiv på arbetsmarknaden.

Det gäller förövrigt även för de andra framgångsfaktorer vi identifierat att de inte är så lätta att ändra på med ett penndrag. SRF måste som organisation noga överväga hur situationen bäst ska tacklas.

I detta avsnitt presenteras resultatet för personer med nedsatt rörelseförmåga uppdelat på dem som har arbete idag och dem som uppger att de haft en anställning eller arbete någon gång tidigare. Svarsfrekvensen för målgruppen är mycket god, 68 procent.

En sammanfattande analys och reflektion av Synskadades Riksförbund

Denna rapport bekräftar många av de framgångsfaktorer som SRF har antagit gäller på arbetsmarknaden. Den bekräftar också att de framgångsfaktorer som gäller generellt även gäller för personer med synnedsättning och/eller andra funktionsnedsättningar.

En sådan framgångsfaktor som rapporten visar på är utbildning. Av de i studien som har en synnedsättning är andelen som har en examen från högskola eller universitet dubbelt så stor bland de som har arbete än de som inte har arbete. På samma sätt är andelen av de med synnedsättning som har en yrkesutbildning större hos de som har jobb. Detta visar hur viktigt det är att samhället säkerställer att personer med synnedsättning kan delta i all slags utbildning på jämlika villkor.

Andra faktorer för framgång är valet av yrkesbransch. Områdena vård/omsorg, administration/juridik/politik samt pedagogiska yrken är de branscher som sysselsätter flest personer med synnedsättning. Att döma av studiens resultat verkar pedagogiska yrken och intresseorganisationer vara de områden som det är lättast för personer med synnedsättning att behålla sitt arbete i. Även egenföretagande verkar vara en framgångsfaktor för denna grupp. Branscher som minskar mest är administration/juridik/ politik, hotell/resor/service, vård/omsorg och försäljning marknadsföring. Dessa resultat ligger i linje med de uppgifter som SRF själv har tagit fram när det gäller vad som är lämpliga yrken för personer med synnedsättning.

Andra faktorer för framgång som bekräftas i studien är ett gott stöd från Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. De som har ett arbete har en mer positiv upplevelse av det stöd de fått från dessa båda myndigheter, medan de som inte hade arbete när studien genomfördes hade en mer negativ bild av stödet.

Vi vet att för personer med synnedsättning kan både stöd till personligt biträde och olika slags hjälpmedel ha stor betydelse för chanserna att få ett jobb och kunna utföra det på ett tillfredställande sätt. Förvånande är dock att så mycket som 51 procent av de i studien med synnedsättning som inte hade arbete inte heller haft kontakt med Arbetsförmedlingen eller inte anser sig ha behov av deras stöd. Uppseendeväckande är också att av de med synnedsättning som har varit i kontakt med Arbetsförmedlingen eller Försäkringskassan är det 42 procent respektive 50 procent som anser att de inte fått stöd från dessa myndigheter. Vilket torde vara ett klart underbetyg.

Studien bekräftar också att en positiv inställning från chefen och förståelse från såväl arbetsgivaren som arbetskamraterna för hur funktionsnedsättningen påverkar arbetet är viktiga framgångsfaktorer.

På detta område har förhoppningsvis den kampanj som Arbetsförmedlingen genomförde hösten 2011 under namnet Se kraften haft stor betydelse. Förhopp-

ningsvis har även SRF:s eget arbete med att förändra attityder och förbättra viljan till mångfald betydelse.

Studien visar också på flera andra framgångsfaktorer som har med självförtroende, självtillit, fysiskt och psykiskt välbefinnande samt tron på den egna sociala förmågan att göra. Det är dock inte entydigt utifrån studiens metod att det enbart är så att ett gott självförtroende leder till arbete. Det torde likaväl vara så att de i studien som har ett arbete i större utsträckning bibehåller en positiv syn på sig själv och sina egna förmågor.

På samma sätt visar studien att stöd från ett personligt nätverk ökar chansen att ha ett arbete. Men det kan ju likaväl vara så att de som blivit av med sitt arbete därmed också upplever att man tappar sina sociala kontakter och därmed inte har tillgång till ett personligt nätverk.

En omvänd framgångsfaktor är att drygt 60 procent av dem med synnedsättning som inte har en anställning tror att de aldrig kommer att få någon. Vi vet från tidigare forskning att inställningen och tron på att få ett arbete är en av de faktorer som bäst förklarar vilka som får arbete och vilka som inte får. Detta bekräftar att SRF såväl som Arbetsförmedlingen, syncentraler och skolor har ett mycket viktigt ansvar att inspirera och stärka självförtroendet hos personer med synnedsättning inför de krav och svårigheter som finns på dagens arbetsmarknad.

Undersökningen visar inte bara på olika framgångsfaktorer. Rapporten visar också på vad som är riskfaktorer och fallgropar samt vilka områden som samhället och de tre intresseorganisationerna måste jobba med för att öka möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att få, finna och behålla ett arbete.

Resultaten visar även på många intressanta olikheter mellan de tre målgrupperna. Inte minst syns sådana skillnader i den egna upplevelsen av fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande, där gruppen med synnedsättning har en positivare upplevelse än studiens två andra målgrupper, samt i tron på vilka möjligheter man har på arbetsmarknaden, där de med synnedsättning tvärtom har än mer negativ syn än de andra.

Andra skillnader som syns är att informanterna med synnedsättning och nedsatt rörelseförmåga är de grupper som i betydligt större utsträckning slutade sin senaste anställning på grund av sin funktionsnedsättning. Samtidigt är det just de två grupperna som i lägre grad får jobb via Arbetsförmedlingen. Dessa och andra fakta i studien visar att både stödet från Arbetsförmedlingen och den yrkesinriktade rehabiliteringen måste specialiseras och i högre grad utgå från individens egna behov och förutsättningar.

I siffrorna över åldersfördelning syns också en inte helt oväntad trend att personer över 45 i högre utsträckning är arbetslösa, medan personer under 45 i högre utsträckning har jobb. Denna trend är mycket tydligare hos personer med synnedsättning än hos döva och rörelsehindrade.

Med dessa fakta som bakgrund uppstår frågan om personer med synnedsättning har svårare att komma tillbaka till arbetsmarknaden än personer med andra funktionsnedsättningar. Statistiken är i alla fall tydlig med att risken att stå utanför arbetsmarknaden när man är över 45 år är större om man har en synnedsättning.

Detta kan jämföras med den statistik som presenterades i Arbetsförmedlingens första delrapport om arbetet med att genomföra Regeringens funktionshinderstrategi. Där redovisas bland annat att personer med synnedsättning är den funktionshindergrupp som har lägst andel av de som är inskrivna som arbetssökande på Arbetsförmedlingen som går vidare till arbete eller utbildning.

För att förändra den här dystra statistiken för en specifik grupp behövs flera åtgärder, men en av de viktigaste är troligen att den yrkesinriktade rehabiliteringen för personer som drabbas av synnedsättning i vuxen ålder måste specialiseras och effektiviseras. Vi tror också att den yrkesinriktade rehabiliteringen måste centraliseras, så att kompetensen på detta område samlas på ett nationellt centra.

Statistiken i rapporten visar att om man har haft sin funktionsnedsättning från födseln är det större chans att man har ett arbete idag. Tvärtom ökar också en funktionsnedsättning som förvärvas efter 20 års ålder risken för att inte ha ett arbete. Även här syns skillnader mellan de tre funktionshindergrupperna och det har störst betydelse för personer med rörelsehinder och personer med synnedsättning. Även detta understryker SRF:s antagande att en mer specialiserad yrkesinriktad rehabilitering som i högre utsträckning än idag utgå från individens egna förutsättningar och behov är en avgörande faktor för framgång på arbetsmarknaden.

Andra tydliga skillnader mellan de tre grupperna i studien finns då det gäller vilken bransch man jobbar inom och vilken arbetsgivare man har.

Att döma av rapporten förlorar personer med synnedsättning i mycket högre utsträckning än döva och rörelsehindrade jobb hos privata arbetsgivare. Det framgår också att personer med synnedsättning i högre grad är egenföretagare eller frilansare samt att personer med synnedsättning i betydligt mindre utsträckning jobbar hos ideella organisationer som inte räknas till handikapprörelsen.

Det är positivt att egenföretagande är en framkomlig väg på arbetsmarknaden för personer med synnedsättning. Men att så många väljer den vägen visar också på de svårigheter som finns i det övriga arbetslivet för denna grupp. Som nämns ovan är det just personer med synnedsättning som anser sig ha sämst möjligheter till anställning. Att personer med synnedsättning känner sig hänvisade till eget företag kan också vara en effekt av dåliga attityder från arbetsgivare och arbetskamrater som andra undersökningar visat på.

Det faktum att egenföretagande ändå är en framkomlig väg för personer med synnedsättning visar hur viktigt stödet från samhället för denna grupp är.

Rapporten visar också att personer med synnedsättning får det allt svårare att få jobb inom området vård/omsorg. Det är inte bara större andel av de som inte har jobb än de som har jobb som varit i denna bransch. Det är också så att av de i

studien med synnedsättning som fått sitt nuvarande jobb för mer än fem år sedan har 17 procent fått jobb inom vård/omsorg. Men av de med synnedsättning som fått nuvarande jobb de senaste fem åren är det bara 2 procent som fått det inom den branschen.

Att så liten andel av de med synnedsättning numera får jobb inom den bransch som samtidigt är den bransch som sysselsätter flest personer med synnedsättning är skrämmande. För studiens två andra grupper är andelarna inom vård/omsorg lika stora oavsett om man fick jobbet för mer eller mindre än fem år sedan.

Dessa båda fakta - att personer med synnedsättning i högre grad slås ut från privata arbetsgivare och att färre med synnedsättning får jobb inom området vård/omsorg - torde vara en tydlig bekräftelse på att det rådande politiska klimatet där allt större del av samhällets offentliga ansvar för vård och omsorg läggs ut i privat ägo inte gagnar personer med synnedsättning och andra grupper som har sämre villkor på arbetsmarknaden. Det är här viktigt för SRF att vara medveten om och vara tydlig mot politiker att denna utveckling till viss del särskilt drabbar personer med synnedsättning. Det blir också viktigt att motverka att samma utveckling kan ske inom andra områden som sysselsätter många med synnedsättning och som övergår i privat ansvar, som till exempel pedagogiska yrken, som i denna undersökning dock inte uppvisar sådana tendenser.

Med denna rapport som bakgrund kan vi sammanfattningsvis bekräfta att personer med funktionsnedsättningar inte är en homogen grupp med samma behov och förutsättningar på arbetsmarknaden, vilket också måste vara en av flera viktiga utgångspunkter när Synskadades Riksförbund, DHR – Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder och Sveriges Dövas Riksförbund tillsammans med resten av samhället arbetar för en mer inkluderande arbetsmarknad.

Studien finns i sin helhet att tillgå på Synskadades Riksförbunds hemsida, <http://www.srf.nu>

Vid frågor om studien kontakta;

Mikael Ståhl

Utredare/ombudsman

Synskadades Riksförbund (SRF)

Sandsborgsvägen 52, 122 88 ENSKEDE

Telefon: 08-39 92 91

E-post: mikael.stahl@srf.nu

Webbsida: www.srf.nu